

Osallisuudella otetta rahapeliongelmien puheeksiottoon ja ehkäisyyn Keski-Uudellamaalla

- Raportti sote-työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden yhteiskehittämishankkeesta 1/2019–1/2020

Pelirajat'on
Osallisuudella otetta rahapeliongelmiin -hanke
Hankesuunnittelija Markus Sjöholm

PELIRAJAT'ON

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3	4. Valmiiden tuotosten sekä kehittämispöytäkirjojen kuvaus	13
2. Hankkeen lähtökohdat ja käynnistyminen Keski-Uudellamaalla	4	4.1. Materiaalit sote-työntekijöille: opaslehtinen, käyntikortit ja juliste asiakastiloihin	13
2.1. Kehittämissuostuksen kokoaminen	4	4.2. Kouluvierailut	15
2.2. Yhteiskehittämissuostuksen kokoonpano	5	5. Kokeiluista kerätyt asiakaspalautteet	19
3. Yhteiskehittämissuostuksen eteneminen ja työpajojen sisällöt	7	5.1. Sote-työntekijöille kehitetyt materiaalit	19
3.1. Työpaja I tammikuussa 2019	7	5.2. Kouluvierailut	19
3.2. Työpaja II helmikuussa 2019	9	5.3. Asiakkaiden palaute hoitoryhmävierailuista	20
3.2.1 Kehittämissuostusten tavoitteet työpajassa II	9	6. Hankkeen onnistumisen arviointi	21
3.3. Työpaja III toukokuussa 2019	11	6.1. Työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden arvio	21
3.3.1 Väliarviointi työpajassa III	11	6.2. Hankesuunnittelijan arvio	23
3.4. Työpaja IV tammikuussa 2020	12		

1. Johdanto

Tässä raportissa esitellään rahapeliongelmiin monipuolista vertaistukea tarjoavan Pelirajat'on -toiminnan sekä Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän useamman eri yksikön kanssa toteutettu vuoden mittainen yhteiskehittämishanke (1/2019–1/2020). Hankkeessa kehitettiin Pelirajat'on-toiminnan kokemusasiantuntijoiden ja Keski-Uudenmaan eri yksiköissä työskentelevien sote-ammattilaisten kesken rahapeliongelmaan kuntayhtymän alueella tarjottavia hoidon ja ennaltaehkäisyn palveluita.

Keski-Uudellamaalla toteutettu hanke on yksi kolmesta yhteiskehittämishankkeesta, joita Pelirajat'on-toiminnan kolmivuotisessa Osallisuudella otetta rahapeliongelmiin -hankkeessa on kunnallisen hoidon ja tuen kehittämiseksi eri puolilla Suomea toteutettu. Oulussa on päästy jo maaliin, Tampereella hanke on vielä kesken.

Keski-Uudenmaan hankkeessa koettiin monia onnistumisia ja innostumisia – ja eteen tulleista haasteistakin yhdessä selvittiin. Työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden osaamista ja tietoja yhdistämällä onnistuttiin pienilläkin resursseilla kehittämään hyvää palautetta saaneita palveluita ja materiaaleja, joihin myös kehittämisryhmän jäsenet olivat varsin tyytyväisiä ja joita kannattaa varmasti levittää myös muualle.

Tulevilla sivuilla kuvataan Keski-Uudellamaalla toteutettu yhteiskehittämishanke hankeryhmän kokoamisesta hankkeen viimeiseen työpajaan saakka. Lisäksi esitellään hankkeessa kehitetyt ja toteutetut kokeilut sekä niistä kerätyt palautteet. Raportin päättää hankkeeseen osallistuneiden arvioinnit hankkeen onnistumisesta (luku 6.). Esimauksi arvioinneista tarjoilen erään kehittämisryhmään osallistuneen jäsenen summauksen hankkeesta: *Hanke osoitti minulle, että yhdessä tekemällä on mahdollista saada aikaiseksi vaikka mitä ja yleensä kyse ei ole siitä, että pitäisi keksiä pyörä uudestaan, vaan saada konkreettisia välineitä/*

tapoja palvelujen kehittämiseksi siten, että päihdealan ammattilaiset ja kokemusasiantuntijat punovat yhteistyöllä toimintamalleja.

Raportti tarjoaa hyödyllistä oppia ja ideoita erityisesti sote-palveluita kehittäville sekä työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden yhteiskehittämishanketta harkitseville tahoille – myös rahapelihaittakentän ulkopuolelta. Kiitos innostavasta ja opettavaisesta Keski-Uudenmaan yhteiskehittämishankkeesta kaikille osallistuneille: Henrille, Juusolle, Marialle, Matleenalle, Matille, Timolle, Antille, Jaanalle, Katille, Reetalle, Katjalle, Ainomajalle, Siljalle, Sirpalle, Tompalle, Leenalle ja Joukolle!

Toivottavasti kehitetyt hyvät palvelut ja materiaalit saavat Keski-Uudellamaalla jatkoa ja saamme levitettyä näitä koronaepidemian jälkeen myös muiden paikkakuntien hyödyksi.

Innostavia luku- ja katseluhetkiä toivottaen,

Markus Sjöholm

hankesuunnittelija

Osallisuudella otetta rahapeliongelmiin hanke

p.s. Osallisuudella otetta rahapeliongelmiin -hankkeessa on toteutettu kaksi vastaavan kaltaista yhteiskehittämishanketta: Oulussa (9/2018–5/2019) sekä Tampereella 9/2019 alkaen. Oulun kehittämis Hankkeen raportin löydät täältä: <https://pelirajaton.fi/tietoa/osallisuudella-otetta-rahapeliongelmiin/>.

2. Hankkeen lähtökohdat ja käynnistyminen Keski-Uudellamaalla

Osallisuudella otetta rahapeliongelmiin -hankkeessa (2018–2020) pyritään lisäämään rahapeliongelma- ja toipuneiden kehittämisen ja vaikutusmahdollisuuksia rahapelijärjestelmän vastuullisuuden sekä kunnallisten hoito- ja tukipalveluiden kehittämisessä.

Hanke on Pelirajat'on-toiminnan koordinoima kehittämishanke, jota rahoittaa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA. Hankkeen toiseen osioon, kunnallisten hoitopalveluiden kokemusasiantuntijalähtöiseen kehittämiseen, osallistuu Pelirajat'on-toiminnan kokemusasiantuntijoiden ja vertaisohjaajien lisäksi kolme kuntaa/kuntayhtymää sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, jonka kanssa on sovittu tutkimuksellisesta yhteistyöstä sekä avusta hankkeen tulosten levittämisessä.

Hoito- ja tukipalveluiden kokemusasiantuntijalähtöisen kehittämisen osalta tavoitteena hankkeessa oli perustaa kolme työntekijöistä ja kokemusasiantuntijoista koostuvaa yhteiskehittämisryhmää eri puolille Suomea. Yhteiskehittämisryhmien tehtävänä olisi yhteistoimin, kaikkia osapuolia kuullen, arvioida alueella rahapeliongelmaan tarjottujen palveluiden nykytilannetta ja kehittämistarpeita sekä ideoida, kehittää ja kokeilla uusia ratkaisuja palveluiden parantamiseksi. Oletus on, että kokemusasiantuntijoiden mukaan ottamisella palveluiden kehittämisen tarpeet tulevat esiin ja huomioiduksi – ja tarjotun tuen laatua, tehokkuutta ja oikea-aikaisuutta voidaan ja halutaan yhteistuumin pyrkiä parantamaan.

Onnistuneet yhdessä kehitetyt palvelukokeilut on myöhemmin mahdollista juurruttaa niin kehittäjäpaikkakunnalle kuin myös muualle Suomeen. Kolmelta pilottipaikkakunnalta karttuvien kokemusten myötä saadaan myös selvitettyä, millä tavalla rahapeliongelmiin liittyvien hoito- ja tukipalveluiden kehittämisessä ja toteuttamisessa kannattaa hyödyntää kokemusasiantuntijuutta ja miten yhteiskehittäminen kannattaa jatkossa järjestää.

2.1. Kehittämisryhmän kokoaminen

Keski-Uudellamaalla sijaitseva Järvenpää oli keväällä 2018 yksi kontaktoiduista ja hankeyhteistyöhön mukaan kutsutuista paikkakunnista. Järvenpäää päätettiin lähestyä useammasta syystä:

- Ryhmä oli mahdollista saada kasaan: lähiseuduilla oli useampia aktiivisia vapaaehtoistyöhömmä osallistuneita vapaaehtoistoimijoita.

- Alue oli osoittanut jo aiempaa kiinnostusta aihepiiriä kohtaan: rahapeliongelmiin suunnatun tuen kehittämiseen oltiin jo pureuttu tarkoitusta varten perustetussa asiantuntijaryhmässä.
- Kehittämiskokemusta haluttiin erilaisilta paikkakunnilta: Järvenpää oli selvästi pienempi paikkakunta kuin muut, joille yhteistyötä tarjottiin.

Hankesuunnittelija kävi esittelemässä hanketta kesäkuun alussa 2018 Järvenpään päihde- ja mielenterveysyksikön päälliköille, jossa yhteiskehittämisryhmä sai innostuneen vastaanoton. Palaverin jälkeen kunnan erityisasiantuntija ehdotti, että hankkeeseen kutsuttaisiin Järvenpään lisäksi mukaan useampia Keski-Uudenmaan kuntien sote-yksiköitä, sillä tulevana vuodenvaihteena kuusi alueen kuntaa yhdistäisivät sosiaali- ja terveyspalvelunsa (Hyvinkää, Järvenpää, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen ja Tuusula). Järvenpään kaupungin aikuisten sosiaalipalveluiden erityisasiantuntija lupasi kartoittaa tulevan kuntayhtymän eri yksiköiden osallistumisintoa hankeyhteistyöhön.

Hankkeen aloituspalaveriksi sovittiin 17.9.2018. Erityisasiantuntija alkoi koota kehittämisryhmän työntekijäjäseniä sovitusti eri yksiköistä ja eri kuntayhtymän alueilta. Hankesuunnittelija jatkoi ryhmän kokemusasiantuntijoiden rekrytointia. Molemmat löysivät kiinnostuneita osallistujia ja ryhmä oli saatu pääosin kokoon työntekijöiden syyskuiseen aloituspalaveriin mennessä.

Työntekijöiden aloituspalaverissa oli mukana edustajia kustakin hankkeeseen mukaan lähtevästä yksiköistä:

- maahanmuuttopalvelut, Nurmijärvi
- HUS psykiatria, Hyvinkään alue
- Ohjaamopalvelut, Tuusula
- mielenterveys- ja päihdepalvelut, Hyvinkää
- aikuissosiaalityö, Järvenpää

Lisäksi palaverissa olivat mukana yhteyshenkilönä toimiva erityisasiantuntija ja mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä sosiaalisen kuntoutuksen päälliköt. (Erityisasiantuntija osallistui myöhemmin myös työskentelyyn, päälliköt eivät.)

Aloituspalaverissa käytiin yhdessä läpi kehittämishankkeen tavoitteet ja lähtökohdat, yhteiskehittämisen idea, Pelirajat'on -toiminnan tarjoama kehittämisresurssi sekä ehdotus työskentelyrungoksi ja -aikatauluksi. Lisäksi sovittiin tulevien työpajojen käytännön järjestelyistä ja kahden ensimmäisen työpajan ajankohdasta. Hanke sovittiin aloitettavaksi

Millä resursseilla yhteiskehittämistä tehdään?

1. SUUNNITTELU

- 4 työpajaa, 4 h /paja, 4 kokemustoimijaa (3 pelaajaa + 1 läheinen nyt koossa)
+ ryhmätyöskentelyn fasilitointi
- Kokemustoimijoiden ja työntekijöiden ideointia työpajojen välissä

2. KEHITTÄMISKOKEILUT KOKEMUSASiantuntijoiden ja työntekijöiden kanssa:

- Hanke tarjoaa kehittämiskokeiluihin max. 80 h kokemusasiantuntijoiden työpanosta (20-25 h / hlö)
- Keski-Uuudenmaan Soten työntekijöitä eri kunnista mukana suunnittelussa & toteuttamisessa
- Pelirajat'on tarjoaa kehittämiseen tukea + viestintäapua

3. ARVIOINTI & RAPORTOINTI

- Hanke tarjoaa työkalut kokeilujen arviointiin, raportointiin, toimintamallien muotoiluun sekä niiden levittämiseen!

Kuva 1. Hankkeen resurssit. Syyskuussa 2018 mukaan lähtevien yksiköiden työntekijöille järjestettiin aloituspalaveri, jossa käytiin läpi hankkeen lähtökohtia. Näin työntekijöille alustettiin käytössä olevista resursseista.

tammikuussa 2019, välittömästi sote-kuntayhtymän yhdistymisen jälkeen.

Ennen työskentelyn aloitusta kuntayhtymän sekä viiden mukaan lähtevän kokemusasiantuntijan kanssa tehtiin kirjalliset sopimukset. Sopimuksen tarkoitus oli tehdä selväksi hankkeen tarkoitus ja resurssit sekä osapuolten roolit, oikeudet ja velvollisuudet. Myös palkkiot olivat sopimuksissa määritelty (kokemusasiantuntijoille 20€/h + matkakulut julkisilla). Varsinaisia sopimussanktioita ei asetettu, koska ihmiset ja organisaatiot haluttiin matalalla kynnyksellä mukaan. Kukin yhteistyöhön mukaan lähtevä oli oikeutettu poistumaan missä tahansa hankkeen vaiheessa.

2.2. Yhteiskehittämissyöryhmän kokoonpano

Yhteiskehittämissyöryhmän neljään kehittämistyöpajaan (kts. kuva 3) sekä pienempiin työryhmätapaamisiin osallistui yhteensä 16 eri henkilöä työpajojen fasilitoinnista vastanneen hankesuunnittelijan lisäksi: 11 ammattilaista KEU-sotekuntayhtymän eri yksiköistä sekä 5 Pelirajat'on -toiminnan kokemusasiantuntijaa.

Työpajoihin osallistuneet ammattilaiset tulivat seuraavista yksiköistä:

- 2 sosiaalityöntekijää Järvenpään aikuissosiaalityöstä
- työntekijä ja esimies Järvenpään päihde- ja mielenterveyspalveluista

- erityisasiantuntija (yhteyshenkilö 5/20 asti) KEU-sotekuntayhtymästä
- päihdetyöntekijä Hyvinkään matalan kynnyksen päihde- ja mielenterveyspalveluista
- psykiatrinen sairaanhoitaja HUS psykiatriasta (Hyvinkään alue)
- pakolaisohjaaja Nurmijärven maahanmuuttopalveluista
- työvalmentaja, etsivä nuorisotyöntekijä ja palvelupäällikkö Tuusulan Ohjaamosta

Ryhmän vaihtuvuus oli varsin suurta. Vain neljä henkilöä (kaksi kokemusasiantuntijaa ja kaksi työntekijää) kuudestatoista oli aktiivisesti mukana hankkeen alusta loppuun.

Hankkeen alkaessa ryhmään osallistui kahdeksan ammattilaista eri yksiköistä. Heistä puolet jäi pois jo keväällä: kolme työpaikan vaihdon takia ja yksi ensimmäisen kokoontumiskerran jälkeen todettuaan, ettei aihe välttämättä kosketa omaa yksikköä riittävästi. Yhteyshenkilönä toimineen erityisasiantuntijan työpaikan vaihdon takia ryhmää täydennettiin toukokuussa Järvenpään päihde- ja mielenterveyspalveluista mukaan liittyneellä päihdetyöntekijällä.

Viidestä kokemustoimijasta kolme jäi pois jo keväällä. Kaksi muuta olivat mukana koko hankkeen ajan. Kokemusasiantuntijoiden poisjäännit johtuivat monista syistä, esimerkiksi pitkistä välimatkoista (poisjääneet osallistujat asuivat Helsingissä ja Riihimäellä) ja innostuksen lopahtamisesta johtuen.

	Kokoonpano 1/19 (13 hlö) • 5 kokemusasiantuntijaa • 8 työntekijää	Kokoonpano 5/19 (6 hlö) • 2 kokemusasiantuntijaa • 4 työntekijää	Kokoonpano 10/19 (6 hlö) • 2 kokemusasiantuntijaa • 4 työntekijää	Kokoonpano 1/20 (8 hlö) • 2 kokemusasiantuntijaa • 5 työntekijää
1	Kokemusasiantuntija 1	Kokemusasiantuntija 1	Kokemusasiantuntija 1	Kokemusasiantuntija 1
2	Kokemusasiantuntija 2	Kokemusasiantuntija 2	Kokemusasiantuntija 2	Kokemusasiantuntija 2
3	Kokemusasiantuntija 3			
4	Kokemusasiantuntija 4			
5	Kokemusasiantuntija 5 (läheinen)			
6	Erytisasiantuntija, yht.henkilö 1 (KEU-sotekuntayhtymä)			
7		Psykiatrinen sairaanhoitaja, yht.hlö 2 (Järvenpää)	Psykiatrinen sairaanhoitaja	Psykiatrinen sairaanhoitaja
8	Aikuissosiaalityöntekijä 1 (Järvenpää)			
9	Aikuissosiaalityöntekijä 2 (Järvenpää)	Aikuissosiaalityöntekijä 2	Aikuissosiaalityöntekijä 2	Aikuissosiaalityöntekijä 2
10	Sosiaalityöntekijä (Hyvinkää)	<i>poissa 4/19 - 12/19 (palasi tammikuun 2020 työpajaan uuden yksikön edustajana)</i>		Sosiaalityöntekijä
11	Sairaanhoitaja (HUS psykiatria / Hyvinkään alue)	Sairaanhoitaja	Sairaanhoitaja	Sairaanhoitaja
12	Pakolaisohjaaja (Nurmijärvi)			
13	Työvalmentaja (Tuusulan Ohjaamo)	Työvalmentaja		
14			Etsivä nuorisotyöntekijä	Etsivä nuorisotyöntekijä
15	Palvelupäällikkö (Tuusulan Ohjaamo)	<i>Ei osallistunut toisen työpajan (helmikuu) jälkeen yhtä pienryhmätapaamista lukuun ottamatta, mutta oli sähköpostitse edelleen tavoitettavissa.</i>		
16				Mielenterveys- ja päihdepalveluiden esimies (Mäntsälä & Nurmijärvi)

Kuva 2. Yhteiskehittämiss ryhmään osallistuneet henkilöt. Vihreällä merkityt henkilöt olivat mukana koko kehittämiss hankkeen ajan. Keltaisella merkityt osallistuivat yli 4 kk, punaisella merkityt alle 4 kk.

3. Yhteiskehittämishankkeen eteneminen ja työpajojen sisällöt

Hankkeessa järjestettiin neljä koko ryhmän yhteiskehittämistyöpajaa, kolme keväällä 2019 (tammi-, helmi- & toukokuussa) ja päätöstyöpaja tammikuussa 2020. Koko kehittämishanke kesti siis noin vuoden.

3.1. Työpaja I tammikuussa 2019

Ensimmäisessä työpajassa hankesuunnittelija esitteli vielä hankkeen idean, käytössä olevat resurssit sekä yhteiskehittämisen lähtökohdat. Tarkoitus tässä hankkeessa oli lähteä puhtaalta pöydältä tunnistamaan kehittämistarpeita molempia osapuolia kuullen sekä suunnitella ha-
vaittuihin tarpeisiin sopivia ratkaisuja yhdessä.

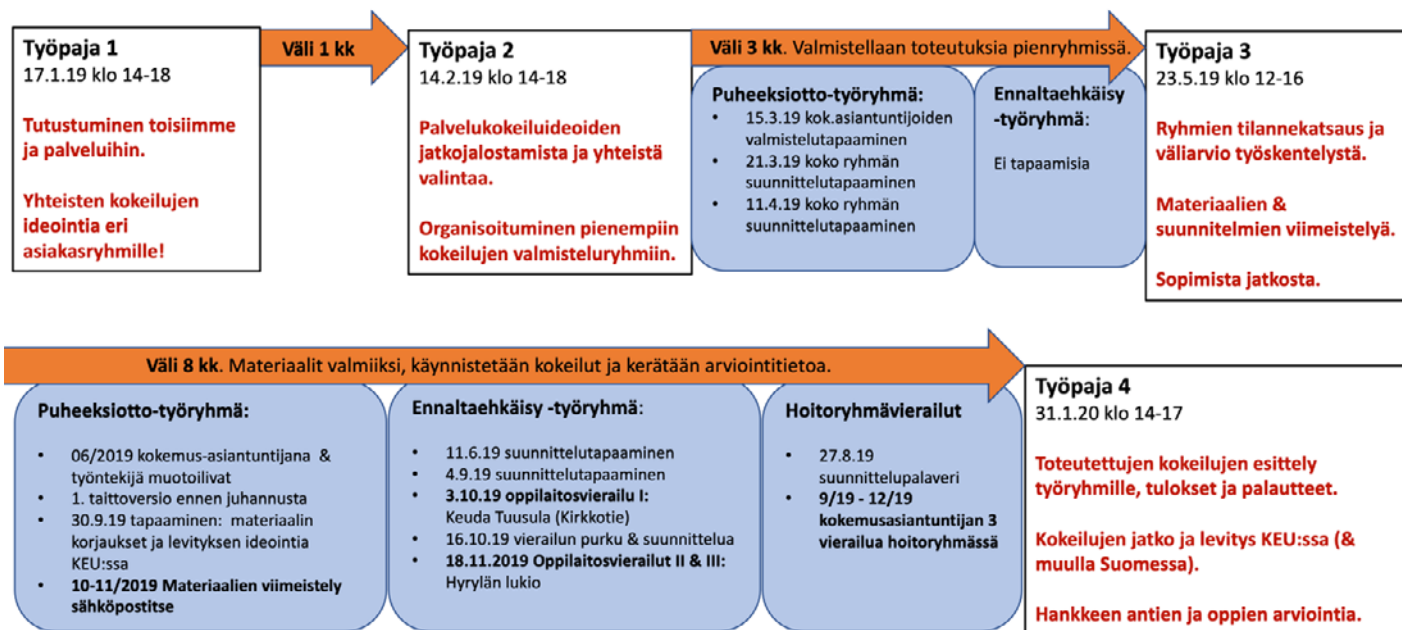
Hankkeen pikakertauksen jälkeen tutustuimme toisiimme pienen tutustumisleikin avulla, jonka jälkeen mukaan lähteneet organisaatiot esittelivät itsensä vuorollaan muutamien valmistelemiensä Power-

point-kalvojen avulla. Myös Järvenpään asiantuntijaryhmän pelihaittojen torjumiseksi tehty työ ja sieltä nousseet ideat esiteltiin.

Jo ensimmäisessä työpajassa tunnistettiin pienryhmädialogeissa kehit-
tämideoita ennaltaehkäisyyn, varhaiseen puuttumiseen sekä hoitoon-
ohjaukseen ja ongelmapelaaajien hoitoon liittyviin asioihin ja listattiin
ylös mahdollisesti toteuttamiskelpoisia ratkaisuja. Työntekijöitä roh-
kaistiin vaihtamaan ajatuksia kollegoiden kanssa kirjattujen ideoiden
toteuttamiskelpoisuudesta ennen seuraavaa työpajaa.

Työpajan jälkeen kaikille osallistujille lähetettiin hankesuunnittelijan
kooste (14 PP-kalvoa) ensimmäisen työpajan tuotoksista. Lisäksi osal-
listujille lähetettiin Järvenpään ja Hyvinkään vertaisryhmissä toteutettu
kysely Keski-Uudenmaan alueen tuki- ja hoitopalveluista tutustutta-
vaksi. Kyselyyn oli vastannut yhteensä 10 peliongelmaista toipuvaa.
(Kyselyn tulokset käytiin vielä läpi työpajassa II.)

Yhteiskehittämistyöpajojen työskentely (17.1.19 – 31.1.20)

Kuva 3. Keski-Uudenmaan yhteiskehittämishankkeen eteneminen ja työpajojen sisällöt. Työpajat sisältöineen on merkitty valkoisilla laatikoilla. Sinisiin ruutuihin on merkitty työpajojen väleissä tapahtunut työskentely: työryhmien koontumiset, pienemmät työskentelytapaamiset, kouluvierailut sekä hoitoryhmävierailut.

Kuva 4. Ideointia ensimmäisessä työpajassa tammikuussa 2019. Sote-ammattilaiset ja kokemusasiantuntijat jaettiin kolmeen ideointiryhmään. Yksi ryhmä pohti keinoja ennaltaehkäisyn kehittämiseksi, toinen varhaisvaiheen puuttumiseen ja kolmas ongelmapelaajien kohtaamiseen ja hoitoon ohjaamiseen. Kuhunkin ryhmään sai hakeutua oman työtehtävän ja kiinnostuksen mukaisesti.

RIIPPUVAISEN JA ONGELMAPELAAJAN KOHTAAMINEN JA HOITONOHJAUS

(Eri ryhmien) ongelmapelaajan kohtaaminen & hoitonaljous

ONGELMAPELAAJAN JA/TAI RAHAPELIRIIPPUVAISEN AVUN KIHITTÄMINEN KU-SOTESSA? (voitaa valita jommankumman tai molemmat)	
Millaista tukea / apua ihmisen ikää vaiheessa tarvittava ja voi ottaa vastaan?	pelonkäsittely, alkuarvioinnit, koulutus, asiantuntijien tunnistus, ei moralisoitua, läheiskokemus, vertaisohjaaja, vertaisryhmä, vertaisohjaaja, läheiset mukaan mahdollisimman nopeasti
Mitä alueella tähän jo tarjotaan / on kokeiltu?	pelonkäsittely, vertaisryhmä, alkuarvioinnit, koulutus, asiantuntijien tunnistus, ei moralisoitua, läheiskokemus, vertaisohjaaja, vertaisryhmä, vertaisohjaaja, läheiset mukaan mahdollisimman nopeasti
Kokemusasiantuntijoiden ja vertaisten vahvuuksia ja mahdollisuuksia auttajina tai palvelun kehittäjinä?	Kokemusasiantuntijoiden pikaensiapu, läheiselle mahdollisuus olla yhteydessä peliongelman selvittämiseen
Mikä uutta haluttaisiin yhdessä kehittää ja kokeilla tälle kohderyhmälle?	Yhteistyö, nuoret itse sanovat säännöt yhteisössä, peliongelman selvittäminen, läheiskokemus, vertaisohjaaja, vertaisryhmä, läheiselle mahdollisuus olla yhteydessä peliongelman selvittämiseen, pelonkäsittely, alkuarvioinnit, koulutus, asiantuntijien tunnistus, ei moralisoitua, läheiskokemus, vertaisohjaaja, vertaisryhmä, vertaisohjaaja, läheiset mukaan mahdollisimman nopeasti

1. Millaista tukea/apua ihminen tässä vaiheessa tarvitsee ja voi ottaa vastaan?

- Velka-asioiden ja muiden konkreettisten asioiden hoito
- Alkuarvioinnit -> toimintamalli rutiiniksi
- Tärkeintä tunnistaa ongelma, ei moralisointia
- Tukihenkilötoimintaa, vertaisohjaaja, vertaisten tarjoaminen heti alussa, vertaisryhmä
- Läheiset mukaan mahdollisimman nopeasti

2. Mitä alueella tähän jo tarjotaan/on kokeiltu?

- Pelirajat' on, Velkaneuvojalle ohjaus, Mipa - matala kynnyks

3. Kokemusasiantuntijoiden ja vertaisten vahvuuksia ja mahdollisuuksia auttajina tai palvelun kehittäjinä?

- Kokemusasiantuntijoiden pikaensiapu
- Läheiselle mahdollisuus olla yhteydessä peliongelman selvittämiseen

4. Mitä uutta haluttaisiin yhdessä kehittää ja kokeilla tälle kohderyhmälle?

- Psykoedukaatiota läheiselle & ongelmalliselle
- Materiaalin kehittäminen myös ennaltaehkäisemiseen
- Vastamainonta
- Nuoret itse sanovat säännöt yhteisössä
- Läheiselle mahdollisuus olla yhteydessä peliongelman selvittämiseen
- Peliongelman kohtaamisen (mitä ottaa esille) jäsentäminen työntekijälle?
- Vertaistuki puhelimen välityksellä esim. työntekijän puhelimesta
- Tuki pelikierteen katkaisemiseen
- Konkreettiset teot (kokemusasiantuntijoiden to do -lista) -Ei juokuttamista -Estot

Pohtimassa:

- **Aikuisosiaalityö-Järvenpää,**
- **Päihde- ja mielenterveys-Hyvinkää**
- **Läheiskokemusasiantuntija-Leena**
- **Pelaajakokemusasiantuntija-Jouko**

Kuva 5. Jokaisen työpajan tuotoksista lähetettiin osallistujille puhtaaksikirjoitettu kooste. Koosteen avulla kaikkien oli helppoa palauttaa mieleensä mitä työpajoissa oli tehty ja mitä oli sovittu tehtävän seuraavaksi. Tässä ensimmäisen työpajan 14-sivuisesta koosteesta sivu, jossa riippuvaisen ja ongelmapelaajan kohtaamiseen ja hoitonaljaukseen liittyvä pienryhmän kartoitus ja ideointi. Ryhmätyöskentelyn fasilitaattorina toiminut hankesuunnittelija huolehti työpajojen suunnittelusta ja dokumentoinnista.

3.2. Työpaja II helmikuussa 2019

Toisessa työpajassa ideointia jatkettiin: aiemmin tuotetut kehittämisideat ennaltaehkäisyn ja hoidon eri vaiheisiin olivat puhtaaksikirjoitettuna seinille, joihin pienryhmissä käytiin vuorotellen tutustumassa ja tekemässä täydennyksiä. Ideoinnin tukena sai hyödyntää myös vertaisryhmissä toteutettua alueen palveluita koskevaa kyselyä (N=10), joiden tulokset olivat seinille ripustettuna.

Ideoiden rajaamista varten jakaannuttiin uudestaan pienryhmiin eri aihealueiden ympärille. Kukin ammattilainen ja kokemusasiantuntija sai hakeutua itselleen mieluisaan pienryhmään. Pienryhmät valikoivat ja rajasivat ideoita yhteisen debatin avulla ja hahmottelivat näistä konkreettisempia käytännön toteutuksia. Tämän jälkeen hahmotelmat käytännön toteutuksista esiteltiin muille, muodostettiin lopulliset työryhmät sekä sovittiin seuraavista askelista.

Innokkaita riitti kahden kehittämistehtävän ympärille – työryhmiä muodostettiin siis kaksi näiden kahden kehittämistehtävän ympärille. Ennaltaehkäisy-työryhmään hakeutui yksi kokemusasiantuntija ja kaksi Ohjaamo-palvelun työntekijää. Puheeksiotto-työryhmään hakeutui kolme kokemusasiantuntijaa ja viisi sote-ammattilaista.

3.2.1 Kehittämiskokeilujen tavoitteet työpajassa II

Puheeksiotto-työryhmä lähti hahmottelemaan ”Sote-työntekijöiden pikaopasta”, joka olisi ryhmän määritelmän mukaan työkalu huolen tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen. Toteutettavan oppaan tulisi olla lyhyt, yksinkertainen ja rohkaiseva, jotta työntekijöillä olisi hektisessä arjessaan aikaa perehtyä siihen ja myös intoa ottaa opas käyttöön.

Ryhmä kirjasi toteuttavan oppaan vastaavan seuraaviin tarpeisiin:

- *ihmiset saisivat apua ja ohjausta rahapeli-ongelmaan varhaisemmassa vaiheessa*
- *palveluohjaus toimisi*
- *Omahoidon palvelut tulisivat tutuksi työntekijöille ja asiakkaille*

Kokeilun sisällöksi määriteltiin:

- *Opaslehtisen tekeminen [tässä vaiheessa oppaasta käytettiin nimeä To do -lista]*
- *Oppaan markkinointi työyksiköissä (vierailut tiimipalaveissa)*
- *Kokeilu ja arviointi (kokeilut muutamassa yksikössä ja palautteen kerääminen työntekijöiltä)*
- *Oppaan jakelu ja saavutettavuus esim. verkkosivustojen kautta*

KESKI-UUSIMAA, PAJA II: KE 14.2. klo 14-18
Fasilitaattorin käsikirjoitus

Ideoiden valintaa ja jatkotyöstää yhdessä ryhmän kesken. Kokeilujen valmistelua.

Tämän kerran tavoite:

1. Valitaan mitä asioita halutaan yhdessä kehittää / kokeilla
 - valistukseen, ennaltaehkäisyyn & varhaisvaiheeseen?
 - Riski-, ongelmapelaajille ja riippuvaisille?
2. Sopia ketkä kokeilun valmistelevat, ketkä siihen osallistuvat sekä aikataulut käytännön järjestelyille.

KLO 14: Alkulämpö (3 hlön ryhmät):

1. Millainen päiväsi on ollut?
2. Mitä jäi viime pajasta sinulle mieleen, mikä oli tärkeää?

KLO 14:10 Tervetuloa & aikataulu & (20 min): Fasilitaattori käy läpi viime kerran tuotokset ja kertaan tämän kerran tavoitteet

- Viimeksi tutustuttiin ja ideoitin yhdessä, mitä uutta haluttaisiin yhdessä kokeilla (työntekijät + kokemusasiantuntijat) hoitopolun varrelle (varhainen puuttuminen → peliriippuvuus)
- Tässä välissä lisäideoita vielä kenties herännyt ja ehkäpä toteuttamismahdollisuksistakin työyhteisössä on juteltu..?
- **Muista: Työaikalomakkeesta kertominen.**

KLO 14:20 KEHITTÄMISIDEOIDEN LÄPIKÄYNTI & MAHDOLLISET LISÄIDEAT

- Mitä kehiteltiin viimeksi? Mitä uutta on herännyt pajojen välissä?
- Työskentelytapa:
 - Ideat printattuna seinälle aikajanelle (ehkäisy → riippuvuuden hoito). Sekakolmikoittain galleriakävely, täydennysehdotuksia tussilla jonon jatkeeksi/fläpille.
 - Käydään kierroksen päätteeksi jokainen fläppi läpi, kuullaan uudet ideat.

15:20 TAUKO (20 MIN)

15:40 EHDOTUKSIEN LAATIMISTA KEHITTÄMISKOKEILUSTA

- Jakaannutaan 2-3:een ryhmään. → Ryhmä suunnittelee yhdessä 1-2 ehdotusta kehittämiskokeilusta. *(sellaisia, jonka työntekijät tekevät itse ja sellaisen, jossa kokija mukana toteuttamassa..?)*

Kuva 6. Fasilitaattorin käsikirjoitusta työpajasta II. Ryhmätyöskentelyn fasilitaattorina toiminut hankesuunnittelija valmisteli jokaisesta työpajasta käsikirjoituksen aikatauluarvioineen. Tässä työpajan II alkuosan käsikirjoitusta.

Ennaltaehkäisy-työryhmä suunnitteli nuorille suunnattua tapahtumaa Tuusulan Ohjaamoon huhtikuuksi. Tapahtuman sisällöksi hahmoteltiin seuraavaa:

- *Kokemusasiantuntijan kertomus omasta pelaamisestaan*
- *Velka- ja raha-asiat*
- *Aktivoiva peli / Tabut / Väitteet*
- *Mistä saa apua?*

Kuva 7. Ajatustenvaihtoa toisessa työpajassa helmikuussa 2019. Työpajan alussa hyödynnettiin Galleriakävely -yhteiskehittämismetelmää. Kukin ryhmä pääsi tutustumaan ensimmäisessä työpajassa eri ryhmien tuottamiin kehittämisideoihin hoidon ja tuen eri vaiheisiin sekä täydentämään näitä lisäyksillä. Tämän jälkeen jakauduttiin kiinnostavimpien kehittämistehtävien ympärille, kahteen varsinaiseen työryhmään.

TYÖNTEKIJÄN TO DO LISTA-RYHMÄN AIKATAULU

Haluatte muuttaa materiaalin sarjakuvamaisempaan muotoon, joka on suunnattu sekä työntekijöille & pelaajille. Mahdollisesti myös odotusauloihin tai seinille?

Sisältöhahmotelmanne jäi valokuvaamatta, mutta jatkakaa maanantaina ja kirjoitelkaa puhtaaksi!

- **Ma 27.5.** Juuso & Maria valmistelevat sarjakuvamuotoisen materiaalin käsikirjoituksen / puheklupat. Toimittavat Matille ja Matleenalle kommentteille.
- Valmis materiaali ohjeistuksineen Markukselle kesäkuun alkupuolella. Millaisen materiaalin haluatte, miten briefaan toteuttajan?
 - Materiaali tulisi olla valmis viimeistään elokuun aikana, pyrin ennen juhannusta löytämään ja kartoittamaan hinnat ja aikataulut.
 - **(huom. Materiaalin kustannusten jakamisesta pitää mahdollisesti sopia KEU-soten kanssa!)**
- **Syyskuussa** Matti/Matleena kutsuvat porukan koolle suunnittelemaan Justissa pidettävän henkilökunnan infotilaisuuden.
 - Kokemusasiantuntijan puheenvuoro
 - Materiaalin esittely henkilökunnalle.

Kuva 8. Askelmerkkejä ja aikatauluja. Puhekesiöton välineitä suunnitelleen työryhmän toukokuussa 2019 kolmannessa työpajassa sopimia askelmerkkejä ja aikatauluja.

3.3. Työpaja III toukokuussa 2019

Kolmannessa työpajassa käytiin läpi työryhmien siihenastista työskentelyä ja työpajojen väleissä pidettyjen työryhmätapaamisten antia, tehtiin väliarvio projektin edistymisestä, sovittiin työskentelyn jatkosta sekä käytettiin myös aikaa pienryhmissä toteuttavien materiaalien työstämiseen.

Puheeksiotto-työryhmä oli tavannut eri kokoonpanoissa kolme kertaa: kokemusasiantuntijat olivat valmistelleet ensin ehdotuksen puheeksi oton lisäämisen keinoista kaikille sote-palveluissa asioiville asiakkaille toteuttavan seurantatarkastuksen avulla. Ehdotusta oli muokattu kahdessa koko työryhmän tapaamisessa, joihin osallistui myös hanke-suunnittelija.

Ennaltaehkäisy-työryhmän työskentely ei ollut edistynyt: työntekijä ei ollut ehtinyt olla kokemusasiantuntijaan yhteydessä suunnittelun osalta. Alun perin huhtikuussa toteuttavaksi suunnitellun tapahtuman uudeksi tavoiteajankohdaksi määriteltiin nyt elokuu.

Tapahtuma järjestettäisiin edelleen Ohjaamossa ja paikalle kutsuttaisiin aiheesta kiinnostuneita 16–29 -vuotiaita nuoria ja nuoria aikuisia. Tapahtuman kulku tulisi olemaan edelleen suurin piirtein sama kuin aiemmin helmikuussa oli suunniteltu. Suunnitelmaa täydennettiin seuraavilla lisäyksillä:

- *Mahdollisesti jatkossa voisi luoda ja hyödyntää materiaalipankkia ja luoda mallia, jota voisi siirtää muihin kuntiin ja toimintoihin.*
- *Mahdollisia videoita voidaan käyttää tapahtumissa.*
- *Jos mahdollista, kokemusasiantuntija voisi jäädä tapahtuman jälkeen paikalle, jos joku haluaa keskustella lisää hänen kanssaan.*

3.3.1 Väliarviointi työpajassa III

Kolmannessa työpajassa (23.5.) toteutettiin väliarvio ryhmän työskentelystä. Työpajaan osallistuneet 6 henkilöä (2 kokemusasiantuntijaa ja 4 ammattilaista) vastasivat anonyymisti nettilomakkeeseen. Vastauksia

tutkittiin yhdessä välittömästi vastaamisen jälkeen. Muilta osin ryhmä oli varsin tyytyväinen työskentelyyn, mutta Olemme edistyneet hyvin -väitteen osalta oli eniten hajontaa: kahden henkilön mielestä olimme edistyneet hyvin, kolme ei osannut sanoa ja yksi oli asiasta eri mieltä.

Anonyymiä palautetta käytettiin myös suullisen arvioinnin pohjana. Osallistujat mainitsivat hyvin sujuneista asioista seuraavia lisäyksiä: tärkeä aihe, verkostoituminen eri palveluiden työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden kesken sekä työpajojen hyvä ilmapiiri.

Seuraavien asioiden mainittiin hankaloittaneen ryhmän työskentelyä: ryhmässä on ollut ihmisiä liian monesta yksiköstä ja ryhmässä on ollut liikaa poisjääntejä. Yhdessä ehdotuksessa todettiin, että työpajojen valmisteluihin olisi voinut koota ”ydinryhmän”, jolla olisi ollut paikallistuntemusta.

Kehittämisyhmän jäsenet toivoivat ja ehdottivat, että jatkossa työntekijöiden olisi budjetoitava riittävästi työaikaa hankkeeseen, sitoutumista työskentelyyn olisi pyrittävä parantamaan ja pohdittiin myös, voisiko etätyöskentelyä kehittää pajojen väleihin.

Suoria vastauksia kysymyksiin ei yhdessä löydetty. Etätyöskentelyä pajojen väleissä oli kokeiltu Microsoft Teams-sovellusta, mutta siitä oli päätetty luopua ja siirtyä tutumpaan sähköpostiviestintään. Yhdessä todettiin, että ehkä ryhmä oli alun perin todella liian suuri ollutkin ja yhteisten toteuttavissa olevien kehittämiskohteiden määrittely ja rajaaminen oli ollut hankalaa.

Yhdessä valittujen kehittämiskohteiden tärkeydestä vallitsi kuitenkin laaja yhteisymmärrys (Viisi henkilöä oli väitteen ”kehitämme tärkeitä asioita” kanssa täysin samaa mieltä ja yksi henkilö samaa mieltä).

Työryhmä oli rajautunut nyt heihin, jotka olivat anonyymien arvioidensa ja yhteisen keskustelun perusteella edelleen sitoutuneita yhteistyöhön ja olivat käydyn keskustelun perusteella myös halukkaita parantamaan jatkossa työskentelyn sujuvuutta ja edistymistä. Toukokuussa mukana olleet jatkoivatkin hankkeessa loppuun saakka eikä poisjäämisistä enää tullut (yhtä isyyslomasta johtunutta täydennystä lukuun ottamatta).

	Täysin eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa	Samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Kehitämme tärkeitä asioita	0	0	0	1	5
Minulle on kyllin selvää, mihin pyrimme	0	1	0	5	0
Yhteinen työskentely on ollut innostavaa	0	0	1	5	0
Olemme edistyneet hyvin	0	1	3	2	0
Työpajoissa on ollut hyvä tunnelma	0	0	1	5	0
Työpajat ovat olleet hyvin valmisteltuja	0	0	0	6	0
Työpajat ovat olleet hyvin ja innostavasti vedettyjä	0	1	1	4	0

Kuva 9. Väliarvioinnin tuloksia. Toukokuussa 2019 toteutetun yhteiskehittämishankkeen väliarviointiin vastasi kuusi työpajaan III osallistunutta henkilöä: 4 ammattilaista ja 2 kokemusasiantuntijaa.

3.4. Työpaja IV tammikuussa 2020

Neljännessä työpajassa esiteltiin toteutetut materiaalit ja kokeilut muille, käytiin läpi niistä kerätyt palautteet sekä arvioitiin kokeilujen onnistumista myös itse. Tässä päätöstyöpajassa pohdittiin lisäksi keinoja kokeilujen levittämiseen KEU-sotessa sekä keskusteltiin yhdessä projektin ja yhteiskehittämisen onnistumisesta. Työpajan jälkeen osallistujille lähetettiin lyhyt anonyymi palautelomake, jossa he saivat pohtia hankkeen onnistumista vielä tarkemmin (kts. luku 6.1.)

Yhteiskehittämishankkeen oli tarkoitus loppua alun perin alkusyksyn 2019 aikana. Koska viimeisessä työpajassa oli määrä päättää hanke, arvioida kokeiluja ja hanketta sekä suunnitella kehitettyjen materiaalien ja työtapojen jalkauttamisesta, ei työpajan ajankohtaa ollut mielekästä lyödä lukkoon ennen kuin kehittämistoimet ja kokeilut oli saatu toteutettua.

Alkusyksyllä suunniteltua viimeistä työpajaa jouduttiin myöhentämään aina tammikuulle 2020 saakka, sillä kumpikaan työryhmä ei ollut alkusyksyyn mennessä ehtinyt toteuttamaan suunnittelemaansa kokeiluja:

- **Puheeksiotto-työryhmä** oli ideoinut KEU-soten yksiköihin toteutettavia infoiskuja toteuttamistaan puheeksioton materiaaleista. Marraskuussa 2019 todettiin, ettei työntekijöillä ollut aikaa eikä mahdollisuuksia osallistua infoiskujen tarkempaan suunnitteluun eikä toteuttamiseen. Levittämisen suunnittelu päätettiin siirtää viimeiseen työpajaan ja osallistaa tähän myös esimiehiä.
- **Ennaltaehkäisy-työryhmän** elokuussa pidettäväksi suunniteltu tapahtuma rahapelaamisesta ja rahapeliongelmista ei myöskään toteutunut. Ryhmän alkuperäistä suunnitelmaa muokattiin ja tapahtuma siirrettiin Ohjaamosta oppilaitosvierailuksi. Ryhmä toteutti lopulta kolme oppilaitosvierailua, joista kaksi viimeisintä lukio-oppilaille marraskuussa 2019.

Kun marraskuun kouluvierailuista oli saatu sovittua ja kun samoihin aikoihin varmistui myös, ettei toinen työryhmä toteuta infoiskuja, sovittiin hankkeen päätöstyöpajaksi tammikuun 2020 loppu.

4. Valmiiden tuotosten sekä kehittämisprosessien kuvaus

Keski-Uudenmaan yhteiskehittämishankkeessa toteutettiin kolme alueellista rahapelihaittatyötä edistävää asiaa: 1. Toteutettiin ja levitettiin puheeksioton materiaaleja kuntayhtymän perustason sote-työntekijöille, 2. Toteutettiin materiaalit oppituntivierailuja varten sekä kolme nuorisotyöntekijän ja kokemusasiantuntijan yhteistä oppilaitosvierailua ja 3. Toteutettiin kokemusasiantuntijan vierailuja hoitoryhmään.

Kaksi ensin mainittua kokeilua on esitelty tarkemmin seuraavissa kappaleissa. Kolmannesta, kokemusasiantuntijan kolmesta hoitoryhmävierailukäynnistä, on dokumentoitu ainoastaan asiakkaiden vierailusta antama palaute (kts. kappale 5.3.). Kaikki kehitetyt materiaalit ja työtavat ovat levitettävissä muille paikkakunnille.

4.1. Materiaalit sote-työntekijöille: opaslehtinen, käyntikortit ja juliste asiakastiloihin

Toinen työryhmistä suunnitteli sote-työntekijöille tarkoitetun, rahapelaamisen puheeksiottoon rohkaisevan opaslehtisen. Lehtisen työstämiseen osallistui aktiivisesti yksi kokemusasiantuntija sekä kolme työntekijää. Lehden viimeistelyyn osallistui hankesuunnittelija ja sen taittoi Sosped-säätiön viestinnän työntekijä.

Puheeksioton nykyinen vähäisyys ja sattumanvaraisuus olivat työskentelyn alussa jaettuja havaintoja työryhmän jäsenten kesken. Työryhmä havaitsi, että rahapeliongelman esiin nousemiseen liittyi haasteita sekä työntekijöiden että asiakkaiden näkökulmasta: asiakkaalle asian esiin

ottaminen tuottaa häpeää ja työntekijöiden esteenä saattaa olla ajatus siitä, ettei oma asiantuntemus asian käsittelemiseen riitä eikä erilaisista jatkovaihtoehdoista ole kyllin hyvää tietämystä. Kokemusasiantuntijoiden mielestä tällainen epäily oli turha: työntekijältä ei aluksi odoteta kuin hyvää ymmärtävää kohtaamista ja asian ottamista vakavasti. Tärkeintä on, että asiakas kokee tullessa kuulluksi, hänet on otettu vakavasti ja hän tietää, mitä jatkossa tulee tapahtumaan eli hänet on ohjattu selkeästi eteenpäin.

Työryhmä määritteli, että suunniteltavan opaslehtisen tehtävä olisi ennen kaikkea rohkaista sote-työntekijöitä nostamaan vieraampaa aihetta asiakkaiden kanssa esille sekä muistuttaa työntekijöitä niistä eri vaihtoehdoista, joita asiakkaalle tulee tarjota. Lehtinen olisi helppoa levittää eri yksiköihin ja se olisi konkreettinen rahapelaamisen puheeksiotosta muistuttava työkalu.

Ryhmän työntekijät painottivat, että toteuttavan oppaan tulisi olla lyhyt ja selkeä, jotta siitä olisi apua kiireisille sote-työntekijöille. Oppaasta päätettiin tehdä A4-kokoinen, printattava ja taiteltava lehtinen, joka pyrki rohkaisemaan sote-työntekijöitä ottamaan rahapeliasiat säännöllisesti puheeksi asiakkaiden kanssa. Puheeksiotto-oppaasta saatiin ensimmäinen versio valmiiksi jo kesäkuussa 2019.

Rahapeliongelman puheeksiotto -opasta (kuvat 10 & 11) työstettäessä havaittiin myös tarve muutamalle lisätyökalulle: käyntikortille (kuvat 13 & 14), joka helpottaisi asiakkaan ohjaamista varsinaisen hoidon piiriin sekä julisteelle (kuva 12), joka muistuttaisi sekä ammattilaisia että työntekijöitä rahapeliasian ottamisesta puheeksi.

MIKSI PELAAMISESTA PUHUMINEN ON TÄRKEÄÄ?

- ▶ Avoin ongelmasta puhuminen on keskeisimmässä osassa havahtumisessa ja pelaamisesta eroon pääsemisessä.
- ▶ Osalla havahtuneista vain yksi ainoa paljastuminen tai pelaamisen ongelmallisuuden puheeksi ottaminen on riittänyt pelaamisen lopettamiseksi.
- ▶ Apua hakeneiden peliongelma on jatkunut keskimäärin 8 vuotta ilman että kukaan, edes puoliso, tietää pelaamisesta mitään.
- ▶ Useat olivat keskustelleet terapeutin tai terveydenhoitajan kanssa esimerkiksi masennuksesta, mutta rahapelaamisesta ei oltu puhuttu.

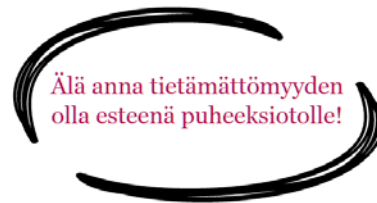
”En näe pelaamiseen mitään muuta ratkaisua kuin puhumisen.”

Lähde: Rahapelaamisesta pitää puhua -selvitys (2018).
www.pelirajat.fi/julkaisut

Tämän opaslehtisen ovat suunnitelleet Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän työntekijät yhdessä Pelirajat' on kokemusasiantuntijoiden ja vertaisohjaajien kanssa. Pelirajat' on -toiminta tarjoaa monipuolista vertaistukea rahapeliongelmiin.

Rahapeliongelman puheeksiotto

OPAS KESKI-UUDENMAAN-SOTEKUNTAYHTYMÄN TYÖNTEKIJÖILLE

Kuva 10. Sote-työntekijän oppaan kansi- ja pohjalehti.

Puhu rahapelaamisesta nyt!

Rahapeliongelma ei näy päällepäin. Häpeä estää pelaajaa puhumasta. Ongelmapelaajat hakevat apua vuosien viiveellä, usein vasta silloin, kun kaikki on pelattu. Ota kohtaamisen ammattilaisena aloite käsiisi: kun kartoitat elämäntilannetta, kysy myös rahapelaamisesta!

Sote-palveluissa olisi tärkeää keskustella rahapelaamisesta rutiininomaisesti. Älä anna tietämättömyyden olla kysymisen esteenä! Näillä kysymyksillä pääset jo pitkälle: *Pelaatko rahapelejä? Millaisia vaikutuksia pelaamisella on talouteesi, ihmissuhteisiisi tai hyvinvointiisi? Mitä läheisesi tietävät pelaamisestasi?*

Kohtaa riskejä pohtiva asiakas kiireettömästi: tarjoa pelaamisesta keskustelemiselle uutta aikaa. Netistä löytyvästä THL:n opaskirjasta ”Rahapelaaminen puheeksi: Puheeksiotto, tunnistaminen ja lyhytneuvonta” saat selkeät askeleet asian käsittelyyn.

Jos uuden ajan varaaminen ei ole mahdollista, ohjaa asiakas KEU-soten mielenterveys- ja päihdepalveluihin. Anna asiakkaalle yhteystiedot sisältävä käyntikortti.

Yhteys- ja lisätiedot KEU-soten kuntien peliongelmapalveluista:

keski-uudenmaansote.fi

Palvelut ▶ Aikuisten mielenterveys-, päihde- ja sosiaalipalvelut ▶ Ongelmana pelaaminen

Kysy ja konsultoi rahapeliongelma-

HUS/psykiatrian erikoissairaanhoido, sh Maria Keinonen, 040 6528855

LISÄTIETOA RAHAPELIONGELMASTA

Tietoa rahapeliongelma- ja keinoja pelaamisen hallintaan. Peluurin auttava puhelin 0800 100 101 (maksuton), palvelee arkin klo 12-18.

Peluuri.fi

PELIRAJAT'ON

Vertaisryhmiä kokoontuu KEU-soten alueella keväisin ja syksyisin Hyvinkäällä ja Järvenpäässä. Tarjolla myös voimavarakursseja, lomaa, läheisten voima-voimionloppuja ja keskusteluittoja. Vertaistukea myös puhelimitse ja chatissa!

Pelirajat.fi

Kuva 11. Sote-työntekijän oppaan sisäsivut.

Kuva 12. Rahapelaaminen puheeksi KEU-sotessa -juliste. Sote-yksiköt voivat laittaa julisteen joko asiakkaiden odotustiloihin, vastaanottotiloihin tai työntekijöiden taukotiloihin. Juliste muistuttaa kaikkia osapuolia siitä, että rahapelaamisesta ja sen ongelmista puhuminen on kaikkien oikeus ja velvollisuus ja mahdolliset esteet ovat voitettavissa.

4.2. Kouluvierailut

Ennaltaehkäisy-työryhmä suunnitteli ja toteutti kolme oppilaitosvierailua: 3.10. oppitunnin lähihoitajaopiskelijoille Keuda-oppilaitoksessa ja 15.11. kaksi oppituntia Hyrylän lukiossa.

Keudan lähihoitajaopiskelijoille järjestetty oppitunti sisälsi Ohjaamon etsivän nuorisotyöntekijän valmisteleman Powerpoint-esityksen rahapeliongelmasta (6 sisältödiata), kokemusasiantuntijan tarinan sekä yhteistä keskustelua.

21 oppilasta antoi tunnin päätteeksi kirjallista palautetta. Palaute vierailusta oli yksinomaan positiivista: kokemusasiantuntijan tarinaa ja

Kuva 13. Käyntikortin etupuoli. Kortin etupuolella on ohjaus nettisivulle. Rahapeliongelman hoidosta ja ajanvarauksesta on tietoa kuntayhtymän nettisivuilta, mutta se on monen polun päässä. Käyntikorttia voidaan jakaa koko kuntayhtymän alueella, kaikissa yksiköissä.

Kuva 14. Käyntikortin kääntöpuoli. Kortin kääntöpuolella on tietoa Peluurin auttavasta puhelimesta sekä heidän nettisivuistaan sekä tietoa Pelirajat'on-vertaistoiminnasta.

kokemusten jakamista kiiteltiin sekä sisältöä kuvattiin silmiä avaavaksi ja mielenkiintoiseksi mm. seuraaviin ilmaisiin:

Mielenkiintoinen ja ajatuksia herättävä.

- *Kokemusasiantuntijan tarina avasi paljon mitä peliriippuvuus on ja miten vaikuttaa elämään.*
- *Oli kivaa kuulla kokemuksista. Kiva että peliongelmista kerrotaan, kun siitä ei tiedoteta lähes ollenkaan.*
- *Todella mielenkiintoinen ja silmiä avaava tunti.*
- *Oikein hyvä ja ajatuksia herättävä tuokio. Alkuun sopivasti teoriaa/lukuja. Kokemusasiantuntija loistava. Keskustelua herättävä.*

Tapahtumaa arvioitiin etsivän nuorisotyöntekijän, kokemusasiiantuntijan ja hankesuunnittelijan kesken seuraavasti:

- *Oppitunnin pitäjien (nuorisotyöntekijä ja kokemusasiiantuntija) mielestä vierailu oli erittäin onnistunut. Kokemustarinaa ja alkuin-foa pidettiin onnistuneina.*
- *Keskustelu oli Keudan vierailulla hyvää ja innostunutta. Selkeämpi rakenne ja aikataulutus olisi voinut olla hyödyksi.*
- *Kehitysehdotuksina sisällöstä havaittiin, että myös avunhaku-paikoista olisi hyvä lisätä tietoa loppuun, samoin myös läheisenä olemisen haasteista.*
- *Tämä materiaali ja oppitunnin rakenne ei välttämättä sopisi kaikille. Tuntia haluttiin kokeilla vielä toisen tyyppisille oppilaille. (nuorisotyöntekijä ehdotti lukiota, ja tätä päätettiin vielä kokeilla)*

Oppilaille tarjottua perustietoa rahapeliiriippuvuudesta päätettiin syventää tulevia lukiovierailuja varten, jonka hankesuunnittelija lupasi tehdä. Kokemusasiiantuntijan kertomuksen rinnalle päätettiin tuoda videoiden avulla vielä useampia aitoja kokemuksia. Keskustelua ripoteltaisiin jatkossa esityksen sekaan rytmittämään oppituntia paremmin.

Lukiassa pidetyt oppitunnit koostuivat lopulta viidestä varsinaisesta osiosta:

- 1 Millaista rahapelaaminen Suomessa on?
- 2 Rahapeliongelma
- 3 Miten voi välttää rahapelaamisen haittoja?
- 4 Mitä tehdä jos läheiseni pelaa liikaa?
- 5 Mistä apua?

Onnistuneiden lukiassa pidettyjen oppituntien jälkeen (katso oppilaiden antama palaute luvusta 5.2.) kalvoja tiivistettiin vielä hiukan. Oppituntien pohjalta valmisteltiin ohjeistus ja aika-arvio rahapelioppi-tuntien pitäjille laajempaa levittämistä varten (kuva 16), joka sisältää myös ehdotuksen lyhyemmän oppitunnin järjestämiseksi. Lopulliseen kouluvierailupakettiin jäi kansilehtien ja otsikkokalvojen lisäksi 22 varsinaista Powerpoint-sisältökalkvaa. PP-kalvot sisältävät kirjallista tietoa, kaksi kokemusvideota sekä kaksi ryhmäkeskusteluohjetta.

Jatkossa on tarkoitus, että asiasta innostuvien kuntien nuorisotyöntekijät ja alueen kokemusasiiantuntija suunnittelevat oppitunnin sisällön yhdessä huomioiden oppituntien keston, kohdeyleisön sekä omat kiinnostuksen kohteensa. alueen nuorisotyöntekijän vastuulla tulee olemaan vierailuista sopiminen. Jotta vierailuja voidaan järjestää, tulee joko kunnan tai koulun maksaa kokemusasiiantuntijalle palkkio.

Tunnin rakenne (75 min)

Johdantoa (15 min)

5 min esittelemme miksi olemme ja keitä olemme

10 min Rahapelaaminen Suomessa (SLIDET 1-7)

- Rahapelaaminen Suomessa
- Lyhyt keskustelu: miksi ihmiset pelaavat?

Rahapeliongelma (30 min)

5 min Intro (SLIDET 8-11)

10 min Henrin kokemustarina

10 min Kysymyksiä ja keskustelua

5 min Villen video (SLIDE 12)

Miten pelaamisen haitat voi välttää? (30 min) TÄTÄ KARSITAAN?

5 min keskustelu (SLIDE 13 + 14&15)

10 min Perustietoa peleistä (SLIDET 16-20)

10 min Väittämiä / myyttejä / tietokisa / keskustelu **KAHOOT?**

Jos läheiseni pelaa liikaa & apu! (15 min)

10 min Läheinen ja puuttuminen (SLIDET 21-25)

5 min Mistä apua itselle ja läheiselle?

= 90 min, pitäisi olla 75 min. Pitää karsia!

Kuva 15. Oppitunnin rakennehahmotelmaa. Ensimmäisen oppituntivierailun jälkeen tehtyä rakenteen suunnittelua tulevia lukioissa tapahtuvia 75-minuutin pituisia oppituntivierailuita varten.

OHJEISTUS JA AIKA-ARVIO RAHAPELIOPPITUNTIEN PITÄJILLE

Suunnitelkaa oppitunti ja siihen sisältyvät kalvot yhdessä (työntekijä + kokemusasiantuntija) huomioiden omat kiinnostuksen kohteenne, kohdeyleisön ikä sekä oppitunnille varattu aika.

Koko kalvosarja sisältää 28 kalvoa, varsinaisia sisältökalvoja on 22, suppeammassa esityksessä on 17 kalvoa. Kaikkien osioiden läpikäynti kestää arviolta **n. 80 min**. Tähdellä merkityt* osiot vievät **n. 60 min**. Alla on suuntaa antavia aika-arvioita kalvo kalvolta.

- ⇒ Jos tunnin kesto on **45 min**, voitte esitellä itsenne nopeammin (kalvot 1-4), karsia ”Millaista”-osiota tai hypätä kokonaan sen yli (kalvot 6-10) ja yhdistää ryhmäkeskusteluja kokemustarinan yhteyteen (kalvot 10 & 19).
- ⇒ Jos katsotte esitykseen sisältyviä videoita (kalvot 16, 17 & 24) varmistakaa, että oppitunnilla on videotykin lisäksi käytössä myös kaiuttimet. Voitte tuoda myös oman kaiuttimen mukanaan.

ESITTELY

KALVOT 1-4, osio n. 5 MIN

- Kalvo 1 (2 min): Keitä me olemme ja miksi olemme täällä*
- Kalvo 2 (1 min): Pelirajat'on -toiminta (voi jakaa myös esitteinä)
- Kalvo 3 (1 min) Esittelypartneri (Ohjaamo yms.) lyhyesti
- Kalvo 4 (1 min): Oppitunnin sisältö*

OSIO 1: MILLAISTA RAHAPELAAMINEN ON SUOMESSA?

KALVOT 5-10, osio n. 15 MIN

- Kalvo 6 (2 min): Pelaamismäärät Suomessa, kuka pelaa & mitä*
- Kalvo 7 (1 min): Pelaamisen epätasainen jakautuminen
- Kalvo 8 (3 min): Suomen rahapelijärjestelmä tänään*
- Kalvo 9 (4 min): Rahapelaamisen historiaa – miten tilanteeseen on tultu?
- Kalvo 10 (5 min): **RYHMÄKESKUSTELUA** PELAAMISMOTIIVEISTA*

OSIO 2: RAHAPELIONGELMA

KALVOT 11-17, osio n. 32 MIN

- Kalvo 11 (15 min): **KOKEMUSTARINA & KYSYMYKSIÄ***
- Kalvo 12 (2 min) Rahapeliongelman tunnusmerkkejä*
- Kalvo 13 (3 min): Pelaamisen jana (ei ollenkaan, viihde, riippuvuus)*
- Kalvo 14 (2 min): Avunhakijoiden ongelmia
- Kalvo 15 (3 min): Riippuvuudessa kaasu jää päälle ja jarrut eivät toimi*
- Kalvo 16 (3 min) **VIDEO:** sama sisältö kuin 15 (kieli englanti, tekstitys.)
- Kalvo 17 (4 min): **VIDEO:** Toipuneen ongelmapelaajan video*

OSIO 3: MITEN VOI VÄLTÄÄ RAHAPELAAMISEN HAITTOJA?

KALVOT 18-22, osio n. 14 MIN

- Kalvo 19 (5 min): **RYHMÄKESKUSTELUA** HAITTOJEN VÄLTÄMISESTÄ*
- Kalvo 20 (3 min) Mikä altistaa rahapeliongelmiille?*
- Kalvo 21 (2 min): Satunnaisuus ja tapahtumien riippumattomuus*
- Kalvo 22 (3 min): Esimerkki palautusprosentista

OSIO 4: MITÄ TEHDÄ, JOS LÄHEISENI PELAA LIIKAA?

KALVOT 23-26, osio n. 8 MIN

- Kalvo 24 (4 min): **VIDEO:** Läheisen video*
- Kalvo 25 (2 min): Pelihaitat läheiselle*
- Kalvo 26 (2 min): Mitä voin tehdä, jos epäilen peliongelmaa?*

OSIO 5: MISTÄ APUA?

KALVOT 27-28, osio n. 2 MIN

- Kalvo 28 (2 min): Mistä apua, paikallisesti ja sähköisesti?*

= koko esitys n. 80 min, *-merkityt n. 60 min

Kuva 16. Ohjeistus ja aika-arvio oppitunteja pitävälle työntekijöille ja kokemusasiantuntijoille. Lukiovierailujen jälkeen hankesuunnittelija hioi esitysmateriaaleja annetun palautteen pohjalta ja valmisteli ohjeistuksen. Ohjeistuksen ja aika-arvion avulla vierailukonseptia voidaan levittää myös muille paikkakunnille.

Keskustelua rahapelaamisesta

1. Kuinka moni teistä on pelannut jotain rahapeliä?

2. Miksi ihmiset pelaavat rahapelejä? Mitä se heille antaa..?

Kuva 17. Keskustelua pelaamismotiiveista (kalvo 10). Työntekijä ja kokemusasiantuntija jututtivat lukiolaisnuoria yleisten pelaamismotiivien lisäksi myös haittojen välttämisestä. Pelaamismotiiveista käydyin keskustelun jälkeen työntekijä avasi motiiveja vielä tarkemmin tutkimustulosten perusteella.

Ville 28-v., toipunut rahapeli-riippuvainen (2:45-6:15)

Ville vastaa seuraaviin kysymyksiin videolla

1. Mitä peliriippuvuus mielestäsi tarkoittaa?
2. Kestikö kauan myöntää itsellesi olevasi riippuvainen?
3. Miten riippuvuus vaikutti elämässä?
4. Minkä neuvon antaisit liikaa pelaavalle?

Kuva 18. Video rahapeli-riippuvuudesta (kalvo 17). Kokemuskertomukset olivat tiedon lisäksi vierailulla vahvassa roolissa. Vierailulla mukana ollut kokemusasiantuntija käytti omaan tarinaansa noin 20 minuuttia kysymyksineen. Tunnin loppupuolella katsottiin kaksi lyhyttä Youtubesta löytyvää kokemusasiantuntijavideota: otteita pelaajan haastattelusta sekä otteita läheisen kommentoinnista koskien ongelmapelaajan lapsena elämisen haasteita.

5. Kokeiluista kerätyt asiakaspalautteet

Kaikista hankkeesta toteutetuista kehittämiskokeiluista kerättiin palautetta. Sote-työntekijöille kehitetyistä materiaaleista palautetta ei valitettavasti saatu kerättyä, sillä kukaan ei vastannut palautekyselyyn. Muut kerätyt palautteet on esitelty tässä luvussa.

5.1. Sote-työntekijöille kehitetyt materiaalit

Työntekijöille valmisteltuja materiaaleja (opaslehtinen, käyntikortit ja juliste) levitettiin päihde- ja mielenterveysyksikön päällikön välittämällä sähköpostilla sote-kuntayhtymän muiden yksiköiden esimiehille. Sähköposti lähetettiin helmikuun 2020 alussa viimeisen työpajan jälkeen. Sähköpostin olivat allekirjoittaneet työryhmän jäsenet.

Viestissä kerrottiin lyhyesti yhteiskehittämishankkeesta ja siinä kehitetyistä materiaaleista sekä pyydettiin tutustumaan liitteestä löytyviin materiaaleihin sekä antamaan niistä tutustumisen jälkeen palautetta viestiin linkitetyn lomakkeen avulla. Palautelomakkeeseen ei kertynyt yhtään vastausta. Materiaalien levittämisestä alueen yksiköihin ei, niiden koetuista hyödyistä sekä käyttöön otosta ei siis ole tietoa.

Kehittämissryhmään osallistuneiden jäsenten on ollut lisäksi mahdollista levittää materiaaleja henkilökohtaisesti omiin yksiköihinsä sekä välittää niistä tietoa kollegoilleen.

5.2. Kouluvierailut

Hyrylän lukiossa pidetyistä kahdesta 75-minuuttisesta oppitunnista kerättiin kuulijapalautetta tunnin päätteeksi. Paperinen anonymi palautelomake sisälsi kolme kysymystä:

- 1 Avoin palautteesi tunnista (esim. mistä pidit tai mitä opit? Mikä oli turhaa?)
- 2 Miten kehittäisit tapahtumaa? (esim. mitä lisää / mitä pois? Mitä toisella tavalla)
- 3 Kouluarvosanasi tapahtumalle (4-10)

Palautteet olivat erittäin positiivisia: kumpikin ryhmä antoi kouluarvosanojen keskiarvoksi vierailulle lähes 9. Ylin arvosana oli 10 (5 kpl) ja alin 7 (1 kpl).

Avoimessa palautteessa kiiteltiin kokemusasiantuntijan tarinaa ja sen

Palautteesi KEU-soten työntekijämateriaaleista

Suuri kiitos kun annat palautetta sote-työntekijöille kehitetyistä puheeksioton ja ohjauksen materiaaleista! Palautteesi avulla saamme tietoa materiaalien toimivuudesta ja leviämisestä. Palautettasi hyödynnetään myös hankkeen loppuraportissa!

Materiaalit on valmisteltu Pelirajatön toiminnan Osallisuudella otetta rahapeliolosuhteiden yhteiskehittämishankkeessa. Keski-Uudellarnalla hankkeeseen osallistui KEU-soten työntekijöitä eri toimipisteistä sekä Pelirajatön toiminnan kokemusasiantuntijoita.

Välineiden hyödyllisyyden arviointi

1 Puheeksiotto-lehtisen hyödyllisyys kaltaiseni ammattilaisen rohkaisemiseksi aiheen puheeksiottoon?

Täysin hyödytön Melko hyödytön Melko hyödyllinen Erittäin hyödyllinen

2 Julisteen hyödyllisyys asiakkaiden rohkaisijana aiheen puheeksiottoon?

Täysin hyödytön Melko hyödytön Melko hyödyllinen Erittäin hyödyllinen

3 Asiakkaalle annettavan käyntikortin hyödyllisyys ohjauksen tehostamiseksi?

Täysin hyödytön Melko hyödytön Melko hyödyllinen Erittäin hyödyllinen

4 Arvostamme myös avoimia kommenttejasi näistä materiaaleista. Ole hyvä!

5 Millaisessa palvelussa/aihepiirissä työskentelet?

Lämmin kiitos vastauksistasi!

kuva 19. Palautelomake työntekijöille kehitetyistä materiaaleista. Lomake oli liitetty lyhyeen sähköpostiin, jota esimiehet levittivät KEU-sotekuntayhtymän yksiköiden työntekijöille.

esitystapaa. Tuntia kuvattiin useassa palautteessa silmiä avaavaksi. Myös rennosti esitystavasta annettiin kiitosta, samoin siitä, että hyvä kun aiheesta puhutaan. Runsaasta tieto-osiosta tuli kiitosta, mutta osa koki tiedon määrän liialliseksi. Alla muutamia otteita palautteista:

- *Pidin siitä, että oli paljon tietoa. Ei ollut mitään turhaa.*
- *Avasi silmiä ja avasi miettimään lähipiiriä enemmän.*
- *Kiinnostava ja hyvin informatiivinen tietopläjäys. Henkan tarina oli todella hyvä ja koskettava.*
- *Pidin siitä, että keskustelu ja esittäminen oli rentoa ja avointa. Opin paljon.*
- *Ehkä hieman liikaa tilastoja. Tarina oli mukava kuulla.*
- *Tarina oli mielenkiintoinen ja opin kuinka helposti riippuvuus voi syntyä.*
- *Kaikki tieto oli hyödyllistä. Opin, miten auttaa toisia, jos heillä on rahapeliongelma.*
- *Oli mielenkiintoista kuulla peliriippuvaisen tarinasta sekä riippu-*

Kouluarvosanasi tapahtumalle (4-10):

	TUNTI I (8:30-9:45)	TUNTI II (10:00-11:15)
Vastaajia	19 hlö	24 hlö
Ylin ja alin arvosana	Ylin 10 (1 kpl) Alin 7 (1 kpl)	Ylin 10 (4 kpl) Alin 8 (8 kpl)
Kiitettäviä arvosanoja: (min arvosana 9):	10 kpl	15 kpl
Kouluarvosanojen keskiarvo	8,74	8,85

Kuva 20. Lukiovierailuista annettujen kouluarvojen keskiarvot.

vuuden kehitysvaiheista. Samalla oli kiva saada tietää, kuinka yleistä riippuvuus on Suomessa.

- Tunnissa oli hyvin tietoa rahapeliriippuvuudesta ja sen vaikutuksesta elämään.
- Aihe oli kiinnostava. Kerroitte hyvin tarkasti aiheesta esimerkkien kautta. Opin paljon.
- Henkan tarina oli mielenkiintoinen. Opin paljon asioita, joita en ennen ole edes ajatellut.
- Oli hyvä ja mielenkiintoinen tunti rahapelaamisesta, ei paljoo muuten tästä puhuta. Tarina oli tosi hyvä.
- Pidän tunnista. Oli mielenkiintoista kuunnella aiheesta ja kuulla Henkan tarina. Aiheesta pitäisi puhua enemmän.
- Henkan tarina oli todella vaikuttava ja silmiä avaava. Opin, että peliriippuvuus on paljon vakavampi asia kuin peliongelma. Ei ollut mitään turhaa.

Kehitysehdotuksissa mainittiin pääasiassa Powerpoint-kalvojen sisältöön liittyvistä asioista: toivottiin esimerkiksi vähemmän rahapelijärjestelmän historiaa, tilastoja sekä tekstisisältöä ja enemmän videoita ja kokemuksia. Muutama mainintoja tuli siitä, että tietoa tulisi lisätä parantumista ja hoitokeinoista. Moni kuitenkin totesi, ettei muutoksille ole tarvetta.

- Ei tarvitse muuttaa mitään.
- Enemmän tietoa siitä, kenelle ongelmista voi mennä puhumaan.
- Ehkä enemmän tietoa keinoista parantua.
- Voisi enemmän käyttää aikaa siihen, että miten voi hakea apua ja tunnistaa, jos on peliongelma.
- Vähemmän teoriaa, lisää ongelmasta kärsiviä kertomaan.
- Tietoa oli jo todella paljon. En lisäisi mitään.
- Vähemmän tekstiä? Enemmän videoita ja kokemuksia.
- Tapahtuma oli erinomainen.

5.3. Asiakkaiden palaute hoitoryhmävierailuista

Toinen kehittämisryhmässä mukana olleista kokemusasiantuntijoista osallistui syksyllä 2019 hoidollisen ryhmän kolmelle tapaamiskerralle. Ryhmään osallistui aktiivisesti viisi potilasta. Kehittämisryhmässä ollut työntekijä ja kokemusasiantuntija sopivat vierailujen sisällöistä yhdessä. Kokemusasiantuntija oli mukana ryhmän ensimmäisellä ja viimeisellä tapaamiskerralla mukana ohjaamassa ryhmäkertaa työntekijän kanssa. Ryhmän keskivaiheilla pidetty kokoontumiskerta oli kokonaan omistettu kokemusasiantuntijan tarinalle.

Ryhmään osallistuneilta kysyttiin viimeisen ryhmäkerran jälkeen palautetta kokemusasiantuntijan osallistumisesta ryhmäkerralle. Ensimmäiseen kysymykseen siitä, miten vastaaja koki kokemusasiantuntijan vierailut ryhmässä ja mitä ne hänelle antoivat, tuli seuraavanlaisia vastauksia:

- *Ihan hyvä kuulla miten kokemusasiantuntija on päässyt yli peliriippuvuudesta. Hyvä kokemus.*
- *Hienoa kuulla onnistumistarina (henkilökohtainen, omista haasteista) ja ajatuksia mitä pelaaminen herättää. Sai toivoa ja tietää myös Pelirajaton-ryhmistä.*
- *Antoi tukea peliriippuvuuteen. Auttoi pääsemään eroon peleistä.*
- *Positiivisesti. Hyviä ajatuksia ja vinkkejä.*
- *Erittäin hyvä. Herätti pohdintaa ja samaistumista oli paljon. Toipumispolku puhututti, antoi näköalaa.*

Kysymykseen siitä, olisiko osallistuja toivonut kokemusasiantuntijan vierailuilta jotain, jota nyt jäi uupumaan, tuli ehdotuksena ainoastaan Jokin vertaisryhmä, esim. WhatsAppissa. Sekä ryhmää vetänyt työntekijä että kokemusasiantuntija pitivät vierailuja onnistuneina. Mikäli mahdollista, toiveissa on jatkaa kokemusasiantuntijan käyntejä myös tulevien hoidollisten ryhmien kanssa.

6. Hankkeen onnistumisen arviointi

Tässä luvussa esitellään kehittämistyöhön osallistuneiden ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden arviointi hankkeen onnistumisesta (luku 6.1.) sekä hankesuunnittelijan arvio hankkeesta (luku 6.2.).

Ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden näkemyksiä kerättiin anonyymillä palautekyselyllä hankkeen päätteeksi. Hankesuunnittelijan arvio on sen sijaan yhteenedonomainen arviointi sisältäen myös pohdintaa siitä, miten työskentelyn sujuvuutta oltaisiin toisin toimimalla mahdollisesti voitu vielä edistää sekä miten tuotoksia voidaan levittää.

6.1. Työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden arvio

Viimeisen työpajan jälkeen hankkeeseen osallistuneille ammattilaisille ja kokemusasiantuntijoille lähetettiin linkki koko hanketta koskevaan palautekyselyyn. Vastauspyyntö lähetettiin kahdesti, helmikuun alku- ja loppupuolella.

Palautekysely toimitettiin loppuvaiheissa mukana olleille työntekijöille ja kokemusasiantuntijoille. Kahdeksasta työntekijästä neljä vastasi palautekyselyyn. Kokemusasiantuntijoista molemmat loppuvaiheissa mukana olleet vastasivat.

Kysely sisälsi 16 hanketta koskevaa väitettä, joita sai arvioida 4-portaisella Täysin eri mieltä – Täysin samaa mieltä -asteikoilla. Väitteiden lisäksi lomake sisälsi myös kolme avokysymystä. Kaikki kuusi palautteen antajaa arvioivat hanketta varsin positiivisesti. Esimerkiksi yhteiskehittäminen koettiin onnistuneeksi, työskentely innostavaksi ja omaan sekä muiden työskentelyyn oltiin pääasiassa tyytyväisiä.

”Hanke eteni sujuvasti” -väite erottui selkeästi muista vastauksista: neljä vastasi olevansa asiasta eri mieltä ja kaksi ei osannut sanoa. Myös väite ”kehittämishankkeen idea oli minulle selkeä” sai ainoastaan yhden samaa mieltä -arvion.

Kolme henkilöä täydensi väitteitä sanallisesti näin:

”Yleisesti hanke oli mielenkiintoinen kokonaisuus, koska minulle ei ole vastaavanlaisesta toiminnasta aikaisempaa kokemusta. Hanke osoitti minulle, että yhdessä tekemällä on mahdollista saada aikaiseksi vaikka mitä ja yleensä kyse ei ole siitä, että pitäisi keksiä pyörä uudestaan, vaan saada konkreettisia välineitä/tapoja palvelujen kehittämiseksi siten, että

päihdealan ammattilaiset ja kokemusasiantuntijat punovat yhteistyöllä toimintamalleja.

”Olin mukana vain osan aikaa hankkeesta, joten en osaa arvioida koko hankkeen etenemisen sujuvuutta tai työpajoja.” [tarkennus kysymykseen nro 8]

”Aluksi suunta oli vähän epäselvä, joka osaltaan varmaan aiheutti sitoutumattomuutta hankkeeseen”

Osallistujia pyydettiin myös arvioimaan hankkeen onnistumista sekä sitä, mitä hankkeesta kannattaa ottaa opiksi. Neljä henkilöä vastasi.

”Hanke onnistui kokonaisuudessaan mielestäni hyvin, koska molemmat ryhmät saivat aikaiseksi tuotteen/palvelumallin. Hanke olisi voinut olla nopea tempoisempi.”

”Liian laajalti porukkaa eri paikoista alussa. Hankkeen tavoite jäi monelle epäselväksi, porukka vaihtui liikaa ja oli hankalaa päästä eteenpäin. Lopputulos oli kuitenkin hyvä ja olen tyytyväinen siihen, mitä saatiin aikaan. Jatkoissa selkeämpi aloituskokoonpano ja tavoite eikä henkilöiden vaihtuvuutta matkan varrella.”

”Hankkeen tarkoitus oli alkuun itselleni epäselvä. Hämmennystä aiheutti ehkä myös kovin laaja osallistujamäärä. Alun epäselvyyden ja osallistujamäärän pienenemisen myötä hankkeen tarkoitus kirkastui. Aihe ja tehty työ tärkeää, esimiehen rooli jäi pieneksi. Tästä syystä tehtyjen materiaalien jalkauttaminen jäi harmillisen pieneen rooliin. Olisin kaivannut esimiehiltä aktiivisempaa otetta ja kannanottoa siihen, miten ja minne asiaa viedään.”

”Siitä ajasta, jonka ehdin olla mukana, olen tyytyväinen asioiden sujuvuudesta ja hankkeesta.”

Lisäksi kysyttiin, millä tavalla rahapelihaittatyötä tulisi kunnissa vielä kehittää. Kolme kuudesta vastasi:

”Asiaa tulisi mainostaa ja viedä eteenpäin luomalla kontakteja eri tahojen kanssa. mm koulut, oppilaitokset, terveydenhuolto jne”

”Kannustan siihen, että kokemusasiantuntijat tai Pelirajaton markkinoisivat yhteistyötä kuntiin.”

”Juuri nyt on kunnissa ja KEU-sotessa menossa ehkäisevän päihdetyön suunnitelmien päivitys, johon aihe myös kuuluu. Toivoisin, että tehty työ näkyisi niissä, ja näin saisimme työn oikeasti osaksi suunniteltua työtä”

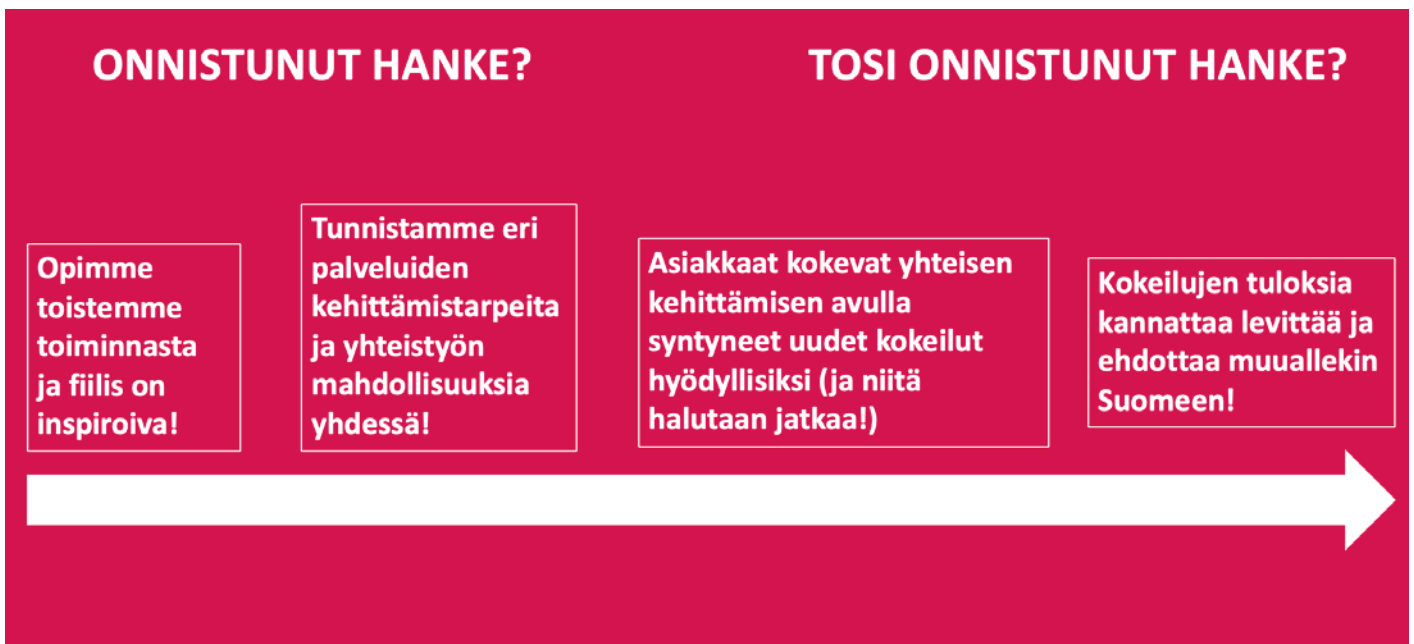
Kehittämisyhmän jäsenten kannanottoja väitteisiin (N=6)

■ En osaa sanoa ■ Täysin eri mieltä ■ Eri mieltä ■ Samaa mieltä ■ Täysin samaa mieltä

Kuva 21: Kehittämisyhmän jäsenten kannanottoja hanketta koskeviin väitteisiin (N=6)

6.2. Hankesuunnittelijan arvio

Kuva 22. Ensimmäisessä työpajassa esiteltyjä ajatuksia hankkeen onnistumisen kriteereistä.

Hanke onnistui ensimmäisessä työpajassa esiteltyjen kriteerien mukaan varsin hyvin (kuva 22.): opimme toisiltamme, tunnistimme kehittämistarpeita, asiakkaat kokivat ainakin osan kokeiluista erittäin hyödyllisiksi ja hankkeen tuotoksia kannattaa varmasti jatkaa niin Keski-Uudella- maalla kuin levittää muualle Suomeen.

Kehitetty oppituntikonsepti nuorille koettiin asiakkaiden palautteen perusteella suoraan sanottuna erinomaiseksi. Kokemusasiantuntijan ja etsivän nuorisotyöntekijän yhteinen esittely toimi hyvin pitäen sekä kuulijoiden kiinnostuksen että esittäjien vireystilan korkealla. Vierailuista kerätyn palautteen ja esiintyjien kokemusten luulisi vakuuttavan siinä määrin, että esimiehet ottanevat tehtäväkseen toiminnan juurruttamisen Keski-Uudellemaalle. Pelirajat'on toimii mielellään apuna etsien ja kouluttaen sopivat kokemusasiantuntijat tehtävän jatkamiseksi. Sote-kuntayhtymän tulisi varmistaa, että työntekijäresurssi vierailujen toteuttamiseksi löytyy ja sopiva palkkio kokemusasiantuntijalle järjestyy. Pelirajat'on-toiminta pyrkii levittämään tämän hyväksi havaitun konseptin myös muualle Suomeen.

Kokemusasiantuntijan vierailut hoitoryhmissä koettiin niin osallistujien, työntekijän kuin mukana olleiden kokemusasiantuntijoiden mielestä hyödyllisiksi. Tätä toimintaa lienee helppoa jatkaa, mutta jatkamisen

edellytyksenä on, että tilaava taho järjestää kokemusasiantuntijalle asiaankuuluvan palkkion vierailuista. Mikäli hoitoryhmävierailuja toteutetaan myös jatkossa, on tarpeen dokumentoida vierailujen sisältö seikkaperäisemmin, jotta vierailuja on helpompaa jatkaa alueelle myös työntekijän tai kokemusasiantuntijan vaihtuessa.

Koin harmilliseksi, ettemme saaneet toteutettua työntekijämateriaalien levittämistä suunnitelmien mukaisilla infoiskuilla, vaan tyydyimme oletetusti tehottomampaan sähköpostilevittämiseen. On epäselvää, miten materiaalit on otettu vastaan ja onko niitä kokeiltu, koska palautetta ei ole saatu. Materiaalien jatkohyödyntämistä ja levittämistä muihin kuntiin pohdimme todennäköisesti yhteistyössä THL:n kanssa.

Kokonaisarvioni hankkeen onnistumisista ja epäonnistumisista vastaa pitkälti kehittäjäjäsenien arvioita (kappale 6.1.). On innostavaa, että kehittäminen koettiin tärkeäksi, työskentely innostavaksi ja osallistujat kokivat näkemystensä tulleen huomioiduiksi. Tärkeää oli toki myös se, että suunnitellut kokeilut ja materiaalit saatiin toteutettua. Moni asia sujui kehittämishankkeessa pääosin hyvin ja työskentely yhdessä oli innostavaa, mutta olen samaa mieltä siitä, että hanke ei edennyt niin sujuvasti, kuin olisi toivonut. Parannettavaakin siis jäi.

Sujuvan etenemisen varmistaminen on ennen kaikkea fasilitaattorin vastuulla, mutta on hyvä huomioida, että esimerkiksi työpaikkojen vaihdoksista seuranneet lukuisat poisjäännit vaikuttavat sujuvaan etenemiseen eikä fasilitaattorilla ole tähän seikkaan vaikutusmahdollisuuksia.

Mikäli hanke käynnistettäisiin nyt, pyrkisin edistämään sujuvampaa etenemistä ja osallistujien sitoutumista hankkeeseen esimerkiksi näiden keinojen avulla:

- Mukaan lähtevät yksiköt rekrytoitaisiin tarkemmin esimerkiksi alkuhaastattelujen avulla. Osallistuvien yksiköiden enimmäismäärää olisi syytä harkita kehittämistavoitteiden määrittelyn helpottamiseksi.
- Kaikista mukaan lähteneistä yksiköistä työskentelyyn osallistuisi aktiivisesti myös esimies, jolla olisi mandaatti sovittujen kehittämistoimien toteuttamiseksi sekä käsitys niiden toteuttamiskelpoisuudesta oman yksikkönsä näkökulmasta.

- Yksiköiltä voitaisiin edellyttää hankkeeseen myös pientä rahallista satsausta. Tämä mahdollistaisi laajempia kokeiluja sekä myös osaltaan sitouttaisi hankkeeseen ja tulosten levittämiseen.
- Sitoutumisen lisäämiseksi ja työryhmien vaihtuvuuden minimoimiseksi työskenneltäisiin tiiviimmällä aikataululla ja kokoonnuttaisiin useammin. Mikäli mahdollista, työpajoja pidettäisiin 1-2 nykyistä enemmän kiireen tunnun välttämiseksi.
- Yksiköiden rahapeli ongelmia koskevat kehittämistavoitteet lisättäisiin tarkemmin jo ennen ensimmäisiä työpajoja: asiakaskyselyt aloitettaisiin varhaisemmassa vaiheessa ja mukaan lähtevät työyksiköt alkuhaastateltaisiin.
- Työntekijöitä ja kokemusasiantuntijoilta varmistettaisiin, että kaikille osallistujille on budjetoitu riittävästi työaika kehittämistyöhön koko hankkeen ajaksi.